

Силабус освітнього компонента

Програма навчальної дисципліни

ЛІДЕРСТВО В УПРАВЛІННІ СОЦІАЛЬНИМИ ПРОЦЕСАМИ

Шифр та назва спеціальності
232- Соціальне забезпечення

Освітня програма
Управління в сфері соціального
забезпечення

Рівень освіти
Магістр

Семестр
2

Інститут
ННІ Соціально-гуманітарних технологій

Кафедра
Педагогіки та психології управління
соціальними системами імені
акад. І.А. Зязюна (301)

Тип дисципліни
Спеціальна (фахова), Обов'язкова .

Мова викладання
Українська

Викладачі, розробники

Шаполова Вікторія Валеріївна
Viktoriia.Shapolova@khp.edu.ua

Кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології управління соціальними системами імені акад. І.А. Зязюна НТУ «ХПІ»

Досвід викладацької діяльності – 10 років. Автор понад 50 наукових та навчально-методичних праць. Автор тренінгів з проблем лідерства з розвитку особистості в різних аспектах та командування. Провідний лектор з дисциплін: «Методи гри в психологічній практиці», «Психологія адиктивної поведінки», «Соціально-психологічний тренінг», «Соціальна психологія», «Психологія тимблдингу», «Лідерство в управлінні соціальними процесами» та ін.
[Детальніше про викладача на сайті кафедри](#)

Загальна інформація

Анотація

В рамках викладання навчальної дисципліни здобувачі зможуть оволодіти системними знаннями щодо ролі та особливостей лідерства в управлінні соціальними системами, розкрити роль лідера у команді. Студенти зможуть дослідити власний лідерський потенціал, ознайомитися з інструментами його розвитку. Робиться акцент на аналізі вербальної та невербальної комунікації, розвитку практичних комунікативних вмінь та навичок, розвитку навичок самоменеджменту, саморегуляції внутрішнього стану особистості та ораторських здібностей, які будуть ефективними для лідерів в різних ситуаціях управління соціальними системами.

Мета та цілі дисципліни

Мета викладання навчальної дисципліни полягає у наданні систематизованих знань щодо лідерства в управлінні соціальними процесами та ефективної взаємодії у професійному

середовищі. Виробити у магістранта теоретичні уявлення та компетентності щодо розвитку лідерського потенціалу особистості.

Формат занять

Лекції, практичні заняття, консультації. Підсумковий контроль – екзамен.

Компетентності

- ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- ЗК3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.
- ЗК7. Навички міжособистісної взаємодії.
- ЗК8. Здатність виявляти ініціативу та підприємливість.
- ЗК10. Здатність працювати в команді.
- СК6. Здатність налагоджувати соціальну взаємодію, співробітництво, попереджати та розв'язувати конфлікти.
- СК7. Здатність розробляти і впроваджувати програми соціального захисту населення.
- СК10. Здатність виявляти професійну ідентичність та діяти згідно з цінностями працівника соціальної сфери.
- СК12. Здатність до формування позитивного іміджу професії, її статусу в суспільстві.

Результати навчання

- РН1. Використовувати сучасні теорії, методологію і методи соціальних та інших наук стосовно до завдань фундаментальних та прикладних досліджень у сфері соціального захисту.
- РН2. Критично оцінювати результати наукових досліджень і різні джерела знань щодо соціального забезпечення, формулювати висновки та рекомендації щодо його впровадження.
- РН3. Володіння методами комунікації у застосуванні різних форм взаємодії та спільної діяльності.
- РН4. Застосовувати іноземні джерела при виконанні завдань науково-дослідної та прикладної діяльності, висловлюватися іноземною мовою, як усно, так і письмово.
- РН5. Проектувати теоретичну модель роботи з об'єктами соціального забезпечення в рамках соціальних служб, організацій, установ.
- РН6. Самостійно й автономно знаходити інформацію необхідну для розвитку професійних навичок та якостей.
- РН7. Застосовувати загальне та спеціалізоване програмне забезпечення для вирішення професійних задач та здійснення наукового дослідження.
- РН8. Автономно приймати рішення в складних і непередбачуваних ситуаціях.
- РН9. Організувати спільну діяльність фахівців різних галузей і непрофесіоналів, здійснювати їх підготовку до виконання завдань соціальної допомоги.
- РН10. Пояснювати та надавати обґрунтовані відповіді населенню щодо форм, методів та засобів надання соціальної допомоги, пенсійного забезпечення та страхування.
- РН11. Планувати і проводити наукові дослідження в системі соціального захисту населення та висвітлювати їх результати.
- РН12. Виявляти потреби різних верств населення та розробляти відповідні програми соціального захисту щодо їх вирішення.
- РН13. Аналізувати ефективність реалізації соціально-економічної підтримки населення та здійснювати відповідну корекцію в межах напрямку діяльності.
- РН14. Демонструвати ініціативу, самостійність, оригінальність, генерувати нові ідеї для розв'язання завдань професійної діяльності.
- РН15. Визначати можливості конституційного та правового регулювання суспільних відносин, забезпечувати оптимальні моделі соціально-правового супроводу орієнтованих на загальнолюдські цінності.
- РН16. Розробляти програми навчання та обміну досвідом в системі соціального захисту населення.
- РН17. Демонструвати позитивне ставлення до власної професії та відповідати своєю поведінкою етичним принципам і стандартам соціальної роботи.
- РН18. Розробляти та апробувати соціальні проекти і технології.

Обсяг дисципліни

Загальний обсяг дисципліни 120 год. (4 кредити ECTS): лекції – 32 год., практичні заняття – 16 год., самостійна робота – 72 год.

Передумови вивчення дисципліни (пререквізити)

Для успішного проходження курсу необхідно мати знання та практичні навички з наступних дисциплін: «Філософія управління».

Особливості дисципліни, методи та технології навчання

Лекційні та практичні заняття проводяться з використанням мультимедійних технологій. На лекційних заняттях використовуються: розповідь, пояснення, демонстрація, дискусія.

На практичних заняттях студенти виконують групові та індивідуальні завдання, презентують результати індивідуальної та групової роботи.

Методами навчання є:

- словесні (бесіда, дискусія, лекція, робота з книгою);
- дослідницькі (теоретичний аналіз наукових джерел, створення власного соціального проєкту);
- практичні (практичні вправи);
- гейміфікація (ділові ситуаційні ігри);
- групові (творчі групи, робота в малих групах, робота в парах).

Програма навчальної дисципліни

Теми лекційних занять

Тема 1. Історія становлення концепції лідерства.

Розкриття поняття «Лідерство». Аналіз історичної ретроспективи становлення концепції лідерства в працях провідних вчених різних країн світу та епох.

Тема 2. Сучасні теорії лідерства. Стилi лідерства.

Провідні сучасні теорії лідерства. Теорії щодо стилів лідерства та типів лідерів. Лідерство як атрибут особистості. Поняття харизматичного лідера. Теоретичні основи гендерних підходів до управління та лідерства. Аналіз стилів лідерства реальних історичних особистостей.

Тема 3. Керівництво, влада та вплив як ключові елементи лідерства.

Керівництво як об'єднувальна функція менеджменту. Основи керівництва: вплив, лідерство, влада. Форми впливу та влади. Поняття, характеристика та класифікація стилів керівництва. Емоційне лідерство і вплив.

Тема 4. Лідерство як груповий процес. Роль лідера в процесі взаємодії керованих та керуючих об'єктів професійної діяльності.

Поняття команди та міжособистісної взаємодії. Взаємодія як організація спільної діяльності в соціальних системах. Специфіка процесу обміну інформацією в міжособистому спілкуванні. Комунікативні бар'єри. Вербальна комунікація. Невербальна комунікація. Оптико-кінетична система знаків. Паралінгвістична і екстралінгвістична системи знаків. Організація простору й часу комунікативного процесу. Ділова бесіда: етапи, фактори ефективності.

Тема 5. Компетенції та необхідні навички, соціально-психологічні якості лідера для реалізації професійної діяльності у соціальних системах.

Компетенції та необхідні навички лідера для реалізації професійної діяльності у соціальних системах. Соціально-психологічні якості лідера для реалізації професійної діяльності у соціальних системах. Соціальні установки та стереотипи мислення, що блокують ефективну взаємодію лідера та послідовників.

Тема 6. Лідерство та мотивація.

Поняття мотивації. Види мотивації. Самомотивація. Мотивація в соціальних системах.

Тема 7. Роль лідера в формуванні та розвитку корпоративної культури.

Поняття корпоративної культури організації. Корпоративна культура як соціально-психологічна характеристика особистості лідера. Роль лідера в формуванні та розвитку корпоративної культури.

Тема 8. Лідер та конфлікти в соціальних системах.

Конфліктна взаємодія: види, фази, можливості, управління. Способи практичного впливу людей один на одного: навіювання, переконання, зараження, наслідування. Типи впливу на партнера по спілкуванню. Класифікація впливу за О. Сідоренко. Методи та технології вирішення конфліктів в організаціях.

Тема 9. Лідерство та самоменеджмент.

Тайм-менеджмент в життєвому просторі лідера. Ціль та робота щодо їх досягнення. Методи і практичні прийоми роботи в повсякденній діяльності для підвищення ефективності виконуваних процедур і операцій, досягнення намічених цілей.

Тема 10. Лідерство та управління психологічним станом особистості.

Методи стабілізації внутрішнього стану особистості. Медитація. Здоровий спосіб життя.

Тема 11. Лідерство та ораторське мистецтво.

Ораторське мистецтво в професійній діяльності лідера. Публічний виступ та методи його формування.

Тема 12. Лідер та програми самовдосконалення особистості.

Поняття самовдосконалення особистості. Професійне та особистісне самовдосконалення. Сучасні технології самовдосконалення особистості.

Самостійна робота

Курс передбачає виконання індивідуальних завдань.

Теми індивідуальних завдань.

Соціально-психологічна діагностика особистості лідера.

Авторська програма самовдосконалення лідера.

Література та навчальні матеріали

Основна література

1. Варій М.Й. Соціальна психіка нації. – Львів: СПОЛОМ, 2002. – 184 с.
2. Гребеньков, Г. В. Конфліктологія [Текст]: навч. посібник / Г. В. Гребеньков. – Рек. МОН. – Львів : Магнолія 2006, 2011. – 229 с. – (Вища освіта в Україні).
3. Калашнікова С.А. Освітня парадигма професіоналізації управління на засадах лідерства: монографія / С.А. Калашнікова. – К.: Київськ. ун-т ім. Бориса Грінченка, 2010. – 380 с.
4. Психологія управління [Текст] : навч. посіб. / Д. І. Дзвінчук, Н. Г. Діденко, О. К. Любчук, В. І. Малімон ; За заг. ред. Д.І. Дзвінчука. – К. : ТОВ "СІК ГРУП УКРАЇНА", 2013. – 293 с.
5. Психологія управління [Текст] : навч. посіб. / Д. І. Дзвінчук, Н. Г. Діденко, О. К. Любчук, В. І. Малімон ; За заг. ред. Д.І. Дзвінчука. – К. : ТОВ "СІК ГРУП УКРАЇНА", 2013. – 293 с.
6. Романовський О.Г., Шаполова В.В., Квасник О.В., Гура Т.В. Психологія тимблдингу: навчальний посібник / Романовський О.Г., Шаполова В.В., Квасник О.В., Гура Т.В. ; за заг. ред. Романовського О.Г., Калашникової С.В. – Київ, 2017 р. – 100 с.
7. Романовський О.Г., Михайличенко В.Є., Грень Л.М. Педагогіка лідерства. Монографія / О.Г. Романовський, В.Є. Михайличенко, Л.М. Грень. – Х.: НТУ «ХПІ», 2018. – 450 с.
8. Романовський О.Г. Психологія управлінської діяльності лідера. навч.- метод. посіб. / О.Г. Романовський, В.Є. Михайличенко, Л.М. Грень, А.Є. Книш; за заг.ред. О.Г. Романовського. – Харків: ТОВ «В справі», 2016. – 48 с. Ващенко, І. В. Конфліктологія та теорія переговорів [Текст]: навч. посібник / Ірина Володимирівна Ващенко, М. І. Кляп. – Рек. МОН. – К. : Знання, 2013. – 407 с. – (Вища освіта XXI століття). кільк.прим.: 10 (КХ. – 5, Філо. – 1, МВ. – 4)
9. Соціальна психологія : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра / Н. Ю. Волянчук, Г. В. Ложкін, О. В. Винославська, І. О. Блохіна, М. О. Кононець, О. В. Москаленко, О. І. Боковець, Б. В. Андрійцев ; КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
10. O.G. Romanovskyi, L.M. Gren, A.Ye. Knysh. Psychology of a leader's managerial activity. Text of the lectures for higher education establishments/ Kharkiv, 2015. – 132 p.

Додаткова література

1. Грей К.К. Організації. Теорії, конфлікти і менеджери. - Харків: Гуманітарний центр. - 2008. - 196 с.
2. Грень Л.М., Панфілов Ю.І., В.В. Бондаренко Методика формування комунікативної компетентності майбутнього лідерауправлінця / Л.М. Грень, Ю.І. Панфілов, В.В. Бондаренко //Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія // Щоквартальний науковопрактичний журнал. – Харків: НТУ «ХПІ», 2016, № 2. – С. 10 – 19.
3. Загальна психологія [Текст]: підручник / за ред. С.Д. Максименка. – Вінниця: Нова книга, 2006. – 688 с.
4. Нестуля О.О. Основи лідерства. Тренінг лідерських якостей та практичних навичок менеджера. Уроки видатних підприємців: навчальний посібник / О.О. Нестуля, С.І. Нестуля, В.В. Карманенко. – К.: Знання, 2013. – 358 с.
5. Психологія управління [Текст] : навч. посіб. / Д. І. Дзвінчук, Н. Г. Діденко, О. К. Любчук, В. І. Малімон ; За заг. ред. Д.І. Дзвінчука. — К. : ТОВ "СІК ГРУП УКРАЇНА", 2013. – 293 с.
6. Романовський О.Г., Пономарьов О.С., Лапузіна О.М. Ділова етика: Навч. пос. – Х.: НТУ „ХПІ”, 2006. – 364 с.

7. Синявський, В.В. Психологічний словник [Текст] / В.В. Синявський, О.П. Сергєєнкова, Н.А. Побірченко. – К.: Науковий світ, 2007. – 274 с.

8. Шаполова В.В. Педагогічні умови формування корпоративної культури майбутніх менеджерів у ВТНЗ : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Вікторія Валеріївна Шаполова. — Харків, 2015. — 276 с.

9. O.G. Romanovskiy, L.M. Gren. Will formation as a necessary condition of a leader's personality self-education in the learning process» (англ. мовою). Ж. «Теорія і практика управління соціальними системами». – Харків: НТУ «ХПІ», 2015 – № 1. – С. 3-11.

Система оцінювання

Критерії оцінювання успішності студента та розподіл балів

100% підсумкової оцінки складаються з результатів оцінювання у вигляді екзамену (30%) та поточного оцінювання (70%).

Екзамен: усна доповідь на 3 запитання.

Поточне оцінювання: 3 онлайн тести.

Шкала оцінювання

Сума балів	Національна оцінка	ECTS
90–100	Відмінно	A
82–89	Добре	B
75–81	Добре	C
64–74	Задовільно	D
60–63	Задовільно	E
35–59	Незадовільно (потрібне додаткове вивчення)	FX
1–34	Незадовільно (потрібне повторне вивчення)	F

Норми академічної етики і політика курсу

Студент повинен дотримуватися «Кодексу етики академічних взаємовідносин та доброчесності НТУ «ХПІ»: виявляти дисциплінованість, вихованість, доброзичливість, чесність, відповідальність. Конфліктні ситуації повинні відкрито обговорюватися в навчальних групах з викладачем, а при неможливості вирішення конфлікту – доводитися до відома співробітників дирекції інституту. Нормативно-правове забезпечення впровадження принципів академічної доброчесності НТУ «ХПІ» розміщено на сайті: <http://blogs.kpi.kharkov.ua/v2/nv/akademichna-dobrochesnist/>

Погодження

Силабус погоджено

26.06.2023

Завідувач кафедри
Олександр РОМАНОВСЬКИЙ

Гарант ОП

Лариса ГРЕНЬ